

בימת המערכת

קוראים נכבדים,

חוברת 46 מוגשת לכם הקוראים בסימן פרידה מחברי המערכת הפורשים לאחר שנים של תרומה ועשייה לכתב העת; עורך כתב העת פרופ' אברהם סהר, השופט יוסי שפירא, השופט אחיקם סטולר, עו"ד זאב וייל ופרופ' יובל מלמד.

עורך כתב העת אברהם סהר מסכם פעילות בשתי קריירות כרופא ומשפטן, מתוכן יצק את ניסיונו הרב לעבודת העריכה של כתב העת המשלבת בין שתי דיספלינות המנוגדות בחשיבה ובמעשה.

אברהם הכניס דפוסי עבודה חדשים לעבודת המערכת והנהיג את מוסד ההערות למאמרים התורמים לשיח הבינתחומי שכה מאפיין את כתב העת וילוו אותנו לעתיד לבוא, ועל כך תבוא עליו הברכה.

מערכת כתב העת מודה לאברהם על פעילותו במערכת כתב העת רפואה ומשפט, ומאחלת לו אריכות חיים באיכות חיים. תם ולא נשלם אנו מצפים שאברהם ימשיך להפרות אותנו בכתבי יד פרי עטו.

כמו כן אנו נפרדים מחברי המערכת זאב וייל, השופט אחיקם סטולר, יובל מלמד והשופט יוסף שפירא, שפורש מכס השיפוט לטובת מינויו כמבקר המדינה. חברי המערכת מאחלים ליוסי הצלחה רבה בתפקידו החדש שהוא כל כך חשוב לשם שמירה על ערכי הדמוקרטיה.

תחת חברי המערכת הפורשים יבואו חברים חדשים; ד"ר שמואל הירשמן, עו"ד אהובה טיכו ועו"ד אורן אסמן. נאחל להם עשייה פורייה.

אנו מודים לחברי המערכת הפורשים ומברכים את המצטרפים החדשים.

חוברת 46 מכילה מאמרים מגוונים בתחומים שונים.

במדור משפט רפואי אנו מציגים חמישה מאמרים;

טל דואניס במאמרה "**אחריות מקצועית של הועדה להפסקת הריון**" דנה באפשרות או בצורך להגדיר את סמכויות הוועדה להפסקת הריון (מתקדם), במעמדה, בהנחיות הנוכחיות לפעילותה, ובאפשרות של החלת או הטלת ביקורת שיפוטית על החלטותיה. המאמר מלווה בהערות של שני מומחים, כל אחד בהיבט שונה של הנושא. המיילד **גד ברקאי** מצביע על אינסופיות הנסיבות, עובדה קלינית המונע קיבוע הוריות רפואיות בהנחיות דמויות תקנות, ומרדכי הלפרין מצביע על ההבטים האתיים של הסוגייה.

למאמר חשיבות רבה במיוחד על רקע פסק הדין שניתן בבה"מ העליון בפרשת **ליאור המר** שביטל את עילת היילוד של "חיים בעוולה", אך הרחיב את זכות ההורים להיפרע פיצויים בעילה של הולדה בעוולה תוך שהוא קובע כי תנאי להוכחת העילה הוא הוכחת רכיב הקשר הסיבתי במובן זה שעל ההורים להוכיח שוועדה להפסקת הריון הייתה מאשרת את הבקשה להפסקת הריון. סקירה נרחבת על פסק הדין תמצאו במדור "**חידושי פסיקה**".

סתיו מאור במאמרה "**מדוע לא מכירים בי? מאבק כוחות בין הרפואה הקונבנציונלית לרפואה המשלימה**" מלינה על כי הממסד הרפואי-משפטי נמנע ממתן הכרה משפטית ראויה לרפואה חלופית או משלימה (על גווניה). המחברת רואה את הסיבה במאבק על ההגמוניה או האינטרסים בין "שדות" פרופסיונאליים (במשמעות מושגים אלה במשנתו של המלומד החשוב Bordieus). **עופר קפלן** רופא שהוא גם משפטן, בהערותיו, רואה את הסיבה לאי-ההכרה באבחנה בין הרופא לבין

"medicine-man", לשון אחר – בהבדלי תפיסה תרבותית או פסיכולוגית של תהליך הריפוי, כמבוסס-על-מדע או כמבוסס-על-אמונה.

יאיר באב"ד ואבישי ליוביץ במאמרם **"פרטיות המטופל במידע במערכת בריאות – סוגיות משפטיות ואתיות"** מעלים שאלות כבדות משקל הקשורות למידע רפואי וקלות הנגישות אליו, בעידן התקשורת האלקטרונית. השאלות מתייחסות לבעלות על המידע, על השמירה על פרטיותו ועל הזכויות לשימוש בו כולו או בחלקים ממנו, למטרות שונות – על איזון בין האינטרסים השונים, המנוגדים זה לזה שביניהם. כל אלה תוך הבאת דוגמאות לניסיונות לפתרון בדיני האיחוד האירופי וארה"ב. הפרשנות המשפטית ניתנת בהערות הנלוות.

אסף פוזנר במאמרו **"למד שחיה בהתכתבות אצל מציל ידוע"**: על הפרטת מערכת השפיטה בתיקי נזקי גוף קלים" מבקר את ההצעה להעביר לוועדת מומחים את הערכת הנוק בתיק פלתי"ד כפי שהיא מנוסחת בתזכיר הצעת החוק לתיקון חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים. בעיניו ההצעה היא חלק ממגמה להפקיע את השפיטה מידי השופט ומסירתה לידי מומחה רפואי, בשיתוף עם רשם. לשיטתו רק התמודדות בין עורכי דין בזירה, בכל מקרה ומקרה ובהתאם לנסיבות, מביאה לתוצאה הצודקת. בהערות מוצגות פנים נוספות להצעה החוק, תוך הבאת דוגמאות ממערכות משפט שקשה להטיל דופי בטוהר כוונותיהן ובהצלחתן, תוך שהן הרחיקו הרבה בהגבלת מלחמות הזירה, והכול לרווחת "הלקוחות" ולשביעות רצונם.

יונתן זייזיס במאמרו **"השפעתן של הטיות במחקר ובחוות דעת על הליכים משפטיים"** מציג סוגי הטיות שונות על חוות דעת מומחים והשפעת הטיות בחוות דעת ועדויות מומחים על תוצאות במשפט. למידע מוטה בין אם הוא מובא בספרות הרפואית או במחקרים רפואיים יש השלכות מרחיקות לכת על ההליך השיפוטי. הוא לא רק פוגע במתדיינים עצמם אלא גם באמון שרוחש בית המשפט למומחים.

במדור אתיקה רפואית אנו מציגים שני מאמרים;

שמעון גליק ואלן יודקוביץ במאמרם **"ככל הגויים או אור לגויים"** מציגים את עקרונות האתיקה-קשורת-הרפואה שהתפתחו במהלך דורות רבים ביהדות, ועמם את עיקרי האתיקה הביור-רפואית שבחשיבת התרבות המערבית הנאורה, בדמותה כיום. המחברים דנים באפשרות של יצירת גשרים והבנות בין גישות אלה.

ההערות, שנכתבו בידי **פרופ' אברהם שטיינברג** אחד מחשובי ההוגים והעושים בתחום בישראל, מבהירות את ההבדלים שבין דרך החשיבה היהודית לזו של הביור-אתיקה "הכללית", אולם עיקר חשיבות דבריו היא בהארת והוספת – למידע החשוב לקורא הממוצע – על המקורות, ועל גווני החשיבה היהודית, בתוספת נימוקים לחלק מן הפתרונות המעשיים, לשאלות קשות אלה.

ענת שליו, לודמילה רובינשטיין וגבריאל וייל במאמרם **"אמינות במסגרות אשורות ושיקום פסיכאטריים – היבטים אתיים"** רואים פעילות מינית כזכות יסוד של האדם, הנפגעת כתוצאה מאשפוז ממושך בשל מחלת נפש. פגיעה זאת מביאה להפרעה בכושר שיפוטו ובכושרו להביע את רצונו האוטונומי של המאושפז. המאמר מבקש לעורר דיון בו יוצעו פתרונות לבעיה. את הערותיו לנושא מביא **יורם צדיק**.

במדור פסיכיאטריה ומשפט אנו מציגים שני מאמרים;

נדב גבאי – במאמרו **"תסמונת הזכרון השגוי – מתי דעה הופכת לאסכולה"** נכנס באומץ לב לשדה המוקשים של "תסמונת הזיכרון השגוי", שהיא קשה במיוחד במקרים המגיעים לבית המשפט, ובעיקר באלה המוגבלים לתחום המשפחה, והם נטולי ראיות מוצקות. "הסיור" בשדה בנוי היטב וברור. והמעירים, **יעקב מרגולין ואליעזר ויצטום** מן המנוסים שבתחום הפסיכיאטריה המשפטית בישראל, מוסיפים להבנת הפן הפסיכולוגי של בעיה משפטית קשה זאת.

יעקב מרגולין ואליעזר ויצטום במאמרם **"פסיכאטריה ומשפט בארץ ישראל – עיר קטנה ורצח אחד: רצח בת זוג וחווה דעת פסיכאטרית ממרחק הזמן"** מביאים לפנינו סיפור, vignette, היסטורי אמיתי, מתקופת פלשתינה-א"י. כולו מלא חן ואולי אף מעין-נוסטלגיה. הכול, לולא היה הנושא עצמו טראגי. אך אלה הם החיים, ויש דרכים שונות לסיומם.

במדור פסיכולוגיה ומשפט אנו מציגים ארבעה מאמרים;

רעות אושרי במאמרה: **"על שלמות הגוף ושלמות המשפחה היא זכות הקטין לאוטונומיה רפואית במצבי קונפליקט"** דנה בבעיה הקשה המתעוררת במשפחה בהיווצר הצורך בתרומת רקמה או אבר מבן משפחה בריא לאחר החולה. במאמר מועלה מגוון הנסיבות וסוגי האברים והרקמות ושל מידת הקרבה בין התורם-בכוח לנתרם-הנצרך, ומעבר לכל אלה – "המחויבות המשפחתית". במאמר נדונה מידת האוטונומיה "הראויה" אשר לה "זכאי" הילד התורם-בכוח בהחלטתו, מידתיותה וגדריה. ההערות של פסיכולוג **דניאל גוטליב** העוסק בטיפול בילדים מבליטות את הנושאים.

עמאד גית במאמרו **"עקרונות וסוגיות המתייחסים להערכה פסיכולוגית של המסוגלות בחברה הערבית המוסלמית בישראל פותח"** לפני הקוראים פן שאינו מוכר לרובם, והנמצא בתחום דיני המשפחה, המסורים בישראל לבתי הדין של העדות הדתיות – במקרה זה לפי הנהוג באסלם. מדובר באמות המידה, על פיהן נקבעת המסוגלות ההורית למשמורת על ילדים בבתי הדין השרעיים בישראל.

משה זכי במאמרו **"מחשבות על משמורת משותפת: מאבק הורים בתיקי גירושין על החזקת ילדיהם"** עוסק במשמורת על ילדים, אך על היבט שונה לחלוטין – משמורת משותפת של ההורים הביולוגיים על הילד – "תוצר" שותפותם בהולדתו. במאמר נדון התהליך הסוציולוגי, הפסיכולוגי והמשפטי של משמורת משותפת, שבסופו המסקנה כי מן ההיבט המקצועי, הסדר זה תואם ביותר את העיקרון של טובת הילד.

דניאל גוטליב במאמרו **"משמורת משותפת: היבטים פסיכולוגיים משפטיים וחברתיים"** מצביע על הקושי בקביעת עמדה בסוגיית המשמורת המשותפת על ילד משותף. הפתרון להערכתו, מושג תוך בחינת כל מקרה לגופו, ובהקפדה על הפרדה בין שיקולים חברתיים-פוליטיים לבין שיקולים מקצועיים-קליניים, בהדגשת האחרונים, ובשמירה על הדין (המצוטט).

לא סוג המשמורת חשוב לילד, אלא מהות מערכת היחסים שבין ההורים ושל כל אחד מהם כלפיו. יחס שאינו בהכרח נמדד במונחי ממון או במשך השהייה עם כל אחד מן ההורים, כי אם בהתנהגות כל הורה כלפי ילדו. ומכאן – משמורת משותפת כנה, חרף הבעיות שבה, היא האפשרות המיטבית במצב שביסודו אינו נוח לילד.

במדור רוקחות ומשפט אנו מציגים את מאמרם של שגי שני (הרוקח) ו**זוהר יהלום** (המשפטן) אשר חברו להצגת חקיקה החדשה המטילה חובת זהירות קפדנית ביותר, על כל המעורבים בשרשרת מתן תרופות לציבור בישראל, על שלל היבטיה. "כל המעורבים" – החל ביצרן – ישראלי או זר – יבואן, מפיץ ומשווק על דרגותיו והרוקחים האחראיים בכל אחד מן הגופים-שליבים אלה; "שלל היבטים" – בטיחות ואמינות התרופה, תוקפה, אמיתות המידע שבעלוני ההסבר, המכוונים לרופאים כאלה שנועדו לצרכנים, ועוד. האחריות עומדת בעינה אף אם מתברר בדיעבד כי "דבר מה" נעלם מעיני המבקר מטעם משרד הבריאות. התקנות נועדו להעצמת הביטחון בתרופות בקרב הציבור. הערות המשפטן מבהירות, מחדדות ומדגישות את חשיבות חקיקת משנה זאת.

במדור ביקורת ספרים אנו מציגים סקירות של שלושה ספרים:

דורון דינאי – סוקר בקיצור ההכרחי את ספרו גדל הממדים של השופט א' ריבלין – במהדורתו הרביעית. אין אפשרות, ולא כל שכן, אין הספר ו/או סקירתו של דורון דינאי, אלא מעין-קדימון ברשימה זאת.

יונתן דייזיס – סוקר את החיבור המכונן בן שני כרכים של פרופ' ישראל גלעד "**דיני נזיקין – גבולות האחריות**" זהו ספר יסוד בנזיקין המציג בבהירות את הגישה הכלכלית החדשה בדיני הנזיקין.

קובי סגל סוקר את ספרם של אליעזר ויצטום ויעקב מרגולין **בין רפואה משפט וזכויות האדם דמויות בהיסטוריה של הפסיכיאטריה**.

כדרכו מביא **אברהם סהר** מידע על הנעשה בחלק המשותף לתחומים המרכיבים את שם כתב העת, במדינות חוץ מסוימות.

* * *

במדור חידושי פסיקה מציג **יונתן דייזיס** פסקי דין מכוננים שיצאו תחת בתי המשפט העליון והמחוזי כשגולת הכותרת היא פסק הדין שביטל את עילת הקטין ל"**חיים בעולה**" והרחיב את עילת "**הולדה בעולה** השמורה להורים.

אנו מאחלים לקוראים כתב העת קריאה מהנה.

יונתן דייזיס, עו"ד
עורך ראשי
כתב העת "רפואה ומשפט"